

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В АГРАРНІЙ СФЕРІ

С.М. Макуха

Одеський державний аграрний університет

Ключові слова: фінансовий механізм, регулювання, ринкові відносини, управління.

Анотація. Розглянуто різні підходи щодо фінансових аспектів регулювання економічних відносин сільськогосподарських підприємств. Особлива увага приділяється впливу фінансових складових механізму регулювання. Запропоновано конкретні напрями удосконалення управління грошовими та фінансовими потоками сільськогосподарських підприємств.

Вступ. В умовах фінансової кризи, яка вже тривалий час не скидає обертів в економіках багатьох країн світу, вплив фінансового механізму регулювання діяльності сільськогосподарських товаровиробників відбувається, в першу чергу і головним чином, через оподаткування як вилучення частини доходів підприємств і організацій, а також населення, спрямування цих коштів в бюджети на державні цільові фонди для задоволення державних потреб. Для покриття поточних потреб сільськогосподарських товаровиробників в оборотних коштах використовується механізм короткострокового кредитування та інші фінансові інструменти (лізинг, факторинг, облік векселів тощо).

Головний акцент у регулюванні економіки робиться на фінансові важелі через те, що в умовах ринкової економіки використання адміністративних методів впливу надто обмежене. Серед конкретних форм здійснення розподілу і перерозподілу створеної вартості ефективним є використання таких фінансових важелів, як податки, обов'язкові збори, норми амортизаційних відрахувань, норми витрачання коштів в бюджетних установах, орендна плата, процент за кредит, дотації, субсидії, субвенції, заохочувальні фонди, штрафи, пеня, премії та ін. Особливістю фінансових важелів є те, що вони є більш м'якими, на відміну від адміністративних, і дозволяють більш повно врахувати економічні інтереси держави, підприємств, організацій та населення.

Аналіз останніх досліджень. Розвитку механізму використання фінансових регуляторів економічних відносин сільськогосподарських підприємств, розробці проблем економічних стимулів та їх ролі в підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва присвячені праці В.М. Алексійчука, М.Я. Дем'яненка, П.А. Лайка, М.Й. Маліка, П.Т. Саблука, А.И. Алтухова, В.Р. Боева, И.Н. Буздalова, И.Н. Буробкина, В.П. Василенко, В.А. Добриніна, А.П. Зинченко, Л.Н. Касирова, М.Л. Лемешева, В.В. Милосердова, А.А. Никонова, Е.С. Оглоблина, А.В. Петрикова, А.Ф. Серкова, В.А. Тихонова, И.Г. Ушачева, И.Ф. Хицкова та багатьох інших економістів - аграрників. Проте ситуація, що склалася в агропромисловому комплексі, свідчить про те, що кредитування, як метод регулювання, ще не відіграє належної ролі у фінансуванні сільськогосподарських товаровиробників. Крім того, останнім часом використання кредитного механізму обмежується негативним впливом факторів, які виникли внаслідок світової фінансової кризи, що змушує вдаватися до використання інших фінансових регуляторів, що робить зазначені проблеми актуальними.

Метою публікації є аналітичний виклад проблем можливого удосконалення

використання фінансового механізму регулювання ринкових відносин в аграрній сфері.

Результати досліджень. В умовах поширення ринкових відносин в економіці України реалізація розподільних і перерозподільних відносин відбувається із використанням методів фінансового забезпечення суб'єктів господарської діяльності. Основними з них є: бюджетне фінансування - надання коштів з бюджету на безповоротних засадах; кредитування - надання коштів на засадах поворотності, платності, строковості і забезпеченості; самофінансування - відшкодування видатків суб'єктів господарювання по основній діяльності та її розвитку за рахунок власних джерел (допускає залучення кредитних ресурсів); оренда (лізинг) - передача майна у користування за певну плату на заздалегідь обумовлений строк; інвестування - процес вкладання грошей в ті чи інші об'єкти з розрахунком на збільшення їх вартості, а також отримання додаткового доходу.

Гостра потреба в коштах спонукає сільськогосподарських товаровиробників використовувати всі можливі законні шляхи їх одержання. З цією метою вони звертаються одразу до кількох джерел як у межах регіону, так і поза ним. У рамках такого розв'язання проблеми фінансового забезпечення поширюється практика одержання кредитів одним підприємством відразу в кількох фінансово-кредитних установах [1, с. 63]. Це можуть бути різні територіально відокремлені підрозділи одного банку або різних банківських установ, лізингові компанії, кредитні спілки чи кооперативи.

Якщо за короткостроковими кредитами потреба покривається приблизно на 50 %, то за довгостроковими — лише на 2 % [1, с. 48].

Звичайно, що серед всіх фінансових важелів особливе місце займають податки та збори, з допомогою яких держава мобілізує кошти для використання покладених на неї функцій, а також впливає на підприємницьку діяльність та стимулює її, сприяє інвестиційній активності, визначає пропорції нагромадження і споживання, забезпечує раціональне використання обмежених природних ресурсів тощо. Система оподаткування в Україні знаходиться в процесі реформування, завданнями якого є: послаблення податкового тиску на виробників, надання пільг інвесторам та експортерам готової продукції, забезпечення стабільності і спрощення у справлянні податків, уникнення подвійного оподаткування, посилення відповідальності за сплату податків.

Про доцільність ефективної підтримки сільськогосподарської галузі та необхідність істотного корегування в цій сфері політики України свідчать показники таблиці 1 [2, с. 58; 3, с. 214].

Як видно з показників таблиці 1, частка видатків, скоригована на розмір сільського господарства, в Україні значно менша, ніж в США та країнах ЄС, що, безумовно, вимагає, не дивлячись на складності бюджетного наповнення, скорегувати існуючі підходи до підтримки сільськогосподарського виробництва.

В цих умовах відсутність доступного довгострокового залучення коштів стримує процес оновлення основних засобів. У цій ситуації ефективною формою фінансування капітальних вкладень в АПК України може бути лізинг [4, с. 62]. Ефективність лізингу, на нашу думку, полягає у можливості використання особливих джерел фінансування і нерозривно пов'язана з поточним фінансово-господарським станом підприємства та перспективами його діяльності.

Таблиця 1. Порівняльна характеристика державної політики

підтримки сільського господарства

Країна	Частка сільського господарства у ВВП, %	Частка видатків на сільське господарство у ВВП, %	Частка видатків, скоригована на розмір сільського господарства
Країна з високим рівнем доходу			
Австралія	3,0	0,31	0,1
Канада	2,3	0,51	0,22
ЄС	2,3	0,65	0,28
США	1,6	0,73	0,46
Країна з середнім рівнем доходу			
Туреччина	13,0	2,0	0,15
Мексика	4,0	0,7	0,18
Венесуела	5,0	0,5	0,12
Китай	15,0	1,2	0,08
Бразилія	9,3	0,7	0,08
Росія та Україна			
Росія	6,0	0,95	0,16
Україна	11,6	1,3	0,11
бюджетні видатки			
Сукупна підтримка	11,6	2,1	0,18

При формуванні ефективної інвестиційної стратегії необхідно враховувати те, що разом із перевагами лізинг має і недоліки, які проявляються в наступному: підвищена складність в організації лізингу через велику кількість учасників; при фінансовому лізингу платежі не припиняються до закінчення угоди, навіть якщо науково-технічний прогрес робить лізингове майно застарілим; на лізингодавця покладається ризик морального старіння майна і недоодержання лізингових платежів; не розв'язана проблема загальноприйнятих за кордоном податкових пільг; відсутність мережі лізингових компаній, ефективних правових основ їх функціонування і підготовки кадрів. Але в сучасних умовах лізинг, як оптимальний фінансовий інструмент оновлення основних виробничих засобів, має ключове значення для розвитку АПК країни. Розвинена лізингова галузь розширить можливості фінансування реального сектору економіки, вибір механізмів фінансування, доступних для українських підприємств, сприятиме росту внутрішнього виробництва.

Саме в сільськогосподарській сфері лізинг виявляє свою економічну доцільність та ефективність. Саме лізинг як форма майнової оренди є засобом відтворення основного капіталу сільгоспвиробників. Поряд з тим, для використання лізингу в матеріально-технічному забезпеченні сільськогосподарського виробництва необхідно вирішення ряду наукових та практичних задач.

Для зацікавлення суб'єктів господарювання в досягненні певних результатів ефективним може стати використання таких фінансових стимулів, як створення заохочувальних фондів. Таки фонди мають утворюватися з прибутку, з бюджетного фінансування ефективних напрямів розвитку сільського господарства (в тому числі дотації підприємствам, діяльність яких має важливе значення для економіки), фінансування підготовки і перепідготовки кадрів, спеціальні фінансові пільги (пільги по податках та можливість проведення прискореної амортизації).

Заохочувальні фонди з прибутку сільськогосподарських товаровиробників надають можливість створити необхідні стимули для досягнення кращих результатів господарювання, тому що саме ці фонди є грошовим джерелом коштів для матеріального стимулювання працюючих, задоволення соціальних потреб та виробничого розвитку.

Висновки. Запропонований фінансовий механізм регулювання ринкових відносин в аграрній сфері дозволяє здійснити наступне. 1. Врахувати існуючі тенденції розвитку сільськогосподарської галузі в умовах світової фінансової кризи та на цій основі використати з максимальною ефективністю результати аналізу складу, структури, рентабельності активів сільськогосподарських товаровиробників. 2. Встановити вплив різних фінансових чинників на результати господарської діяльності виробників сільськогосподарської продукції, виявити резерви їх зростання. 3. Визначити і реалізувати резерви збільшення виручки і чистого прибутку. 4. З метою мінімізації витрат і досягнення максимально можливих фінансових результатів оптимізувати потребу виробників сільськогосподарської продукції в фінансових активах та сформулювати ефективний механізм оперативного регулювання ними. 5. Забезпечити за допомогою формування ефективного фінансового механізму регулювання ринкових відносин в аграрній сфері вирішення однієї з найважливіших задач сучасного етапу розвитку ринкових відносин – забезпечення стійкого розвитку сільськогосподарського виробництва. А це у свою чергу сприятиме насиченню вітчизняного ринку сільськогосподарськими товарами та забезпечить продовольчу безпеку держави.

Література

1. Малік М.Й. Фінансово-кредитний механізм у розвитку аграрного підприємництва / Малік М.Й. // Фінанси України. - 2004. - № 5. - С. 47-53
2. Бородіна О.М., Могильний О.М. Коригування політики державної підтримки сільського господарства України / Бородіна О.М., Могильний О.М. // Економіка АПК. - 2007. - № 6. - С. 55 – 61
3. Статистичний щорічник України за 2007 рік. Держ. комітет статистики України / за ред. Осауленко О.Г. – К.: Консультант, 2008. – 631 с.
4. Непочатенко О.О. Кредитування сільськогосподарських товаровиробників на основі диверсифікації фінансових послуг / Непочатенко О.О. // Економіка АПК. - 2007. - № 6. - С. 61 – 66

Макуха С.Н. Финансовый механизм регулирования рыночных отношений в аграрной сфере

Аннотація. Рассмотрены различные подходы к использованию финансовых аспектов регулирования экономических отношений сельскохозяйственных предприятий. Особое значение уделяется влиянию финансовых составляющих механизма регулирования. Предложены конкретные направления совершенствования управления денежными и финансовыми потоками сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: финансовый механизм, регулирование, рыночные отношения, управление.

Makukha S.M. The financial mechanism of market relations adjusting in an agrarian sphere

Summary. The different approaches to the using of financial aspects of agricultural enterprises economic relations adjusting have considered. The special value to the influencing of adjusting mechanism financial constituents is spared. Concrete directions of an agricultural enterprises money and financial flows management improving have proposed.

Keywords: financial mechanism, adjusting, market relations, management.